

Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV

Del 2 – Odder og flagermus

Firedobling af VE på land

Sikre gunstig bevaringsstatus

Hvordan når vi i mål?

Firedobling af VE på land

Sikre gunstig bevaringsstatus

Indhold

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø vil gennemgå følgende:

Håndbogens indhold

- Opbygning
- Trusler mod flagermus
- Registrerings- og overvågningsmetoder
- Forvaltningstiltag

Håndbogens anvendelse

- Håndbogens anvendelse som vejledning/rapport
- Forvaltningsplanen
- Afgørelser fra MFKN og PKN
- Korte eksempelspørgsmål

Flagermus, projekter og Habitatdirektivet

- Håndbogens anvendelse i projekter
- Lidt om fravigelser

Del 1: Håndbogen, Del 2, flagermus

Håndbog, Del 1 og 2, 2023-2024

1) Opdatering af den "gamle" håndbog fra 2007

2) Nyere viden og (meget) mere viden

3) Et af flere værktøjer i forvaltningen af bilag IV-arter i

- *artsforvaltningen*
- *miljøvurderinger*

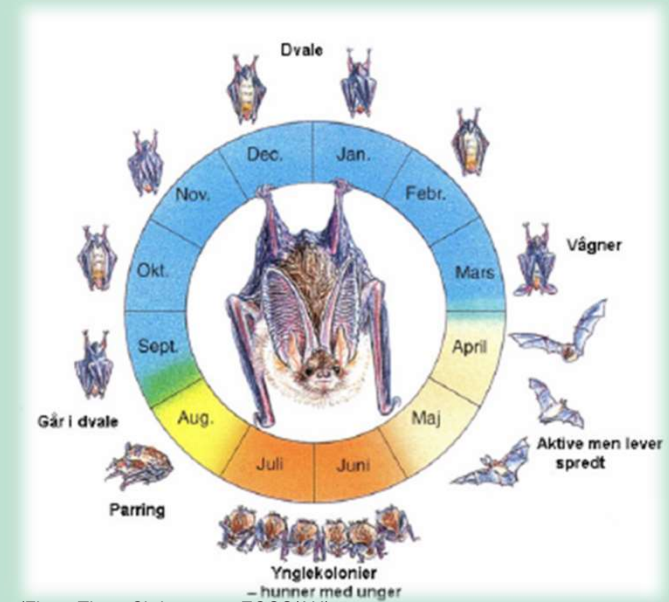
Håndbogen, Del 2, 2024

Opbygning:

- Flagermusene året rundt (s. 22-26)
- Flagermusenes yngle og rasteområder – dagsopholdssteder og vinterkvarterer (s. 26-36)
  - Yngle og rasteområder (hulheder, bygninger, kalkgruber, jagtområder)
- Registrerings og overvågningsmetoder (s. 37-53)
  - 7 forskellige registreringsmetoder
  - Undersøgelse ifm. vindmøller, veje og større infrastrukturprojekter (s. 51)
  - Overvågning af vindmøller (s. 52)
- Trusler mod flagermus (s. 53-61)
  - Vindmøller (s. 58-61)
  - Solceller (s. 61)
- Generelle og specifikke forvaltningstiltag (s. 61-78)
  - Afværgetiltag for vindmøller (s. 77-78)
- Gennemgang af alle 17 arter af flagermus

(Foto © Hans J. Baagøe)

(Figur: Tinna Christensen, ECOS/AU).

Håndbogen, Del 2, 2024 og VE-anlæg

Trusler mod flagermus (s. 58)

Vindmøller (s. 58-61)

- Medfører øget dødelighed (drab eller biotraumer).
- Medfører forringelse af kvaliteten eller direkte tab af levesteder.
- Der er registreret flagermusaktivitet i nacellehøjde ved vindhastigheder på op til 10-12 m/sek, men aktiviteten falder med stigende vindhastigheder.
- Der findes flere døde flagermus ved vindmøller opstillet i eller nær skov og ved vindmøller i trækområder. Risikoen for drab er forhøjet op til 5 km. fra skov og vådområder.

Solcelleparker (s. 61)

- Aktiviteten af flagermus er lavere over solcelleparker og langs levende hegn omkring solcelleparker end over de omkringliggende marker og hegn.
- Medfører forringelser eller tab af jagtområder for flagermus.
- Store solcelleanlæg bør ikke placeres i eller tæt på gode levesteder for flagermus, f.eks. Skove, tørre og våde naturområder, lavbundsområder o. lign.

(Foto: Hans J. Baagøe)

Håndbogen, Del 2, 2024 og VE-anlæg

Registrerings- og overvågningsmetoder (s. 37)

Basisundersøgelse (s. 51 ff.) – som kan anvendes generelt

- Undersøgelse i yngletiden, ca. midt juni – midt august.
- Undersøgelse i eftersommeren og det tidlige efterår ca. midt august – ca. midt september.
- Undersøgelse i foråret april – maj af særlige ”nøglehabitater” med tidlig, høj insektaktivitet.
- Undersøgelser i træktiden, april-maj og midt august til og med oktober, hvis trækområder.

(Foto: HJ Baagøe)

Der kan foretages 2-3 separate årstidsundersøgelser (omtalt i afsnittet Basisundersøgelse) i et givent område.

Undersøgelser ifm. vindmøller, veje og andre større infrastrukturer (s. 51)

Forundersøgelser bør altid dække de relevante perioder over året i **minimum 2 år** i projektområdet og relevante nærområder med passiv akustisk monitorering igennem hele yngletiden, sensommeren og det tidlige efterår. (NY)

Overvågning (s. 52)

Hvis der ikke er driftsstop på vindmøllerne igennem hele sommeren og efteråret fra solnedgang til solopgang ved lave vindhastigheder bør der være regelmæssig overvågning af vindmøller i driftsfasen.

Håndbogen, Del 2, 2024 og VE-anlæg

Generelle og specifikke forvaltningstiltag

Vindmøller (s. 77)

- Man bør undlade at opstille vindmøller i og nær skove og andre vigtige levesteder, trækområder samt nær yngle- og rastesteder. Det gælder alle former for skov, dvs. såvel løvskov som nåleskov m.v.
- Omkring skove og i mosaiklandskaber bør man holde en afstand på mindst 1 km til større løvskove (>10 ha) og skove med høj diversitet og tæthed af flagermus eller forekomst af sjældne arter.
- Afstanden mellem vindmøller og mindre yngle- og rasteområder (<100 flagermus) og trækområder bør være mindst 500 m.
- Der bør ikke opstilles vindmøller inden for 5 km fra yngle- og rasteområder med mere end 100 flagermus fx kalkgruberne i Midtjylland og Himmerland og lignende vigtige, store vinterrastesteder for flagermus.
- Der bør ikke opstilles vindmøller i trækområder.
- Vindmøller bør kantstilles eller stoppes helt i de perioder, hvor dre kan forventes at være flagermus i området omkring vindmøllerne. Generelt bør cut-in-hastighed, hvor vindmøllerne stoppes/kantstilles være **mindst 8-10 m/sek**, især for vindmøller der står i eller nær skove og andre vigtige levesteder for flagermus. Driftsstoppet bør gælde fra solnedgang til solopgang igennem hele sommeren og efteråret. (NY)

Bilag IV-håndbogen kan hjælpe med:

- Viden om arterne
- Vejledning

Del 2: Håndbogens anvendelse

Udgivelser og materiale

- Håndbogen om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV
- Habitatvejledningen
- Kommissionens vejledning
(om streng beskyttelse af dyrearter af fællesskabsbetydning i henhold til Habitatdirektivet)
- Forvaltningsplan for flagermus
- DCEs tekniske anvisning til ekstensiv overvågning af flagermus
- Diverse andre udgivelser
(bl.a. fra DCE om beskyttelse flagermus og miljøvurderinger)

Udgivelser og materiale

- Håndbogen om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV
- Habitatvejledningen

bedste tilgængelige viden

- Forvaltningsplan for flagermus
- DCEs tekniske anvisning til ekstensiv overvågning af flagermus
- Diverse andre udgivelser
(bl.a. fra DCE om beskyttelse flagermus og miljøvurderinger)

Formålet med håndbogen

- **Opdatering af viden siden Håndbog fra 2007**
- **Ønske om uddybning**
- **Supplement til forvaltningsplanen**

(Foto: J. Gebhard)

Håndbogen er:

- 1) Faglig vejledning – en videnskabelig rapport med anbefalinger baseret på arternes biologi
- 2) Generel faglig vejledning
- 3) Kan anvendes på tværs af regelsæt
- 4) Kan anvendes af myndigheder, borgere og virksomheder.

(Foto: J. Gebhard)

Håndbogen er:

- 1) Faglig vejledning – en videnskabelig rapport med anbefalinger baseret på arternes biologi
- 2) Generel faglig vejledning
- 3) Kan anvendes på tværs af regelsæt
- 4) Kan anvendes af myndigheder, borgere og virksomheder.

Håndbogen er ikke:

- 1) En juridisk vejledning
- 2) Konkret vejledning
- 3) Møntet på én bestemt sagstype
- 4) Retlig forpligtende

Håndbøgerne og forvaltningsplanerne

Håndbogen, del 2

- Udgivet af DCE, Århus Universitet (forskningsinstitution)
- Fra 2024
- Fagligt indhold + faglige anbefalinger
- Udarbejdet for at samle og opdatere viden om arterne
- Generel vejledning

Forvaltningsplanen for flagermus

- Udgivet af Naturstyrelsen (offentlig myndighed)
- fra 2013
- Fagligt indhold + anbefalinger
- Udarbejdet i medfør af hjemmel i naturbeskyttelsesloven mhp. at beskytte og bevare arter og bestande
- Generel vejledning

Håndbøgerne og forvaltningsplanerne er udarbejdet i forskellig regi men kan begge anvendes

Håndbøgerne og forvaltningsplanerne

Håndbogen, del 2

- Udgivet af DCE, Århus Universitet
(forskningsinstitution)

Forvaltningsplanen for flagermus

- Udgivet af Naturstyrelsen (offentlig
myndighed)

bedste tilgængelige viden

- Udarbejdet for at samle og opdatere viden
om arterne

- Generel vejledning

- Udarbejdet i medfør af hjemmel i
naturbeskyttelsesloven mhp. at
beskytte og bevare arter og bestande

- Generel vejledning

Håndbøgerne og forvaltningsplanerne er udarbejdet i forskellig regi men kan begge anvendes

Oversigt Håndbøgerne og Forvaltningsplanen

	Håndbog, 2007	Forvaltningsplan, 2013	Håndbog, del 2, 2024
Undersøgelsesmetoder	2 metoder (s. 20-21)	2 metoder (s. 22-28)	7 metoder (s. 37-44)
Antal årstidsundersøgelser	Fremgår ikke.	2-3 separate årstidsundersøgelser (s. 27-28)	2-3 separate årstidsundersøgelser (s. 47)
Undersøgelser i yngletid	Fremgår ikke.	Ca. 20. juni – 7. august (ynglesteder, flyveruter og jagtområder) (s. 27)	Ca. midt juni – ca. midt august (sommer/ ynglekolonier, flyveruter og jagtområder) (s. 48)
Undersøgelser i eftersommeren og tidlig forår	Fremgår ikke.	Ca. 16. august – 15. september (rastesteder, flyveruter og jagtområder) (s. 27)	Ca. midt august – ca. midt september (mellemkvarter, flyveruter og jagtområder) (s. 48)
Særskilte anbefalinger om undersøgelser ved vindmøller	Der fremgår ikke anbefalinger om særskilte undersøgelser.	Der fremgår ikke anbefalinger om særskilte undersøgelser.	Årstidsundersøgelserne bør altid dække relevante perioder over året i 2 år . (s. 51)
Afværgetiltag - driftsstop	Fremgår ikke.	5-6 m/sek. i perioden ca. 15. juli – ca. 15. oktober (s. 31)	8-10 m/sek. i perioden hele sommeren og efteråret. (s. 77-78)

Oversigt Håndbøgerne og Forvaltningsplanen

	Håndbog, 2007	Forvaltningsplan, 2013	Håndbog, del 2, 2024
Undersøgelsesmetoder	2 metoder (s. 20-21)	2 metoder (s. 22-28)	7 metoder (s. 37-44)
Antal årstidsundersøgelser	Fremgår ikke.	2-3 separate årstidsundersøgelser (s. 27-28)	2-3 separate årstidsundersøgelser (s. 47)
Undersøgelser i yngletid	Fremgår ikke.	Ca. 20. juni – 7. august (ynglesteder, flyveruter og jagtområder) (s. 27)	Ca. midt juni – ca. midt august (sommer/ ynglekolonier, flyveruter og jagtområder) (s. 48)
Undersøgelser i eftersommeren og tidlig forår	Fremgår ikke.	Ca. 16. august – 15. september (rastesteder, flyveruter og jagtområder) (s. 27)	Ca. midt august – ca. midt september (mellemkvarter, flyveruter og jagtområder) (s. 48)
Særskilte anbefalinger om undersøgelser ved vindmøller	Der fremgår ikke anbefalinger om særskilte undersøgelser.	Der fremgår ikke anbefalinger om særskilte undersøgelser.	Årstidsundersøgelserne bør altid dække relevante perioder over året i 2 år . (s. 51)
Afværgetiltag - driftsstop	Fremgår ikke.	5-6 m/sek. i perioden ca. 15. juli – ca. 15. oktober (s. 31)	8-10 m/sek. i perioden hele sommeren og efteråret. (s. 77-78)

Oversigt Håndbøgerne og Forvaltningsplanen

	Håndbog, 2007	Forvaltningsplan, 2013	Håndbog, del 2, 2024
Undersøgelsesmetoder	2 metoder (s. 20-21)	2 metoder (s. 22-28)	7 metoder (s. 37-44)
Antal årstidsundersøgelser	Fremgår ikke.	2-3 separate årstidsundersøgelser (s. 27-28)	2-3 separate årstidsundersøgelser (s. 47)
Undersøgelser i yngletid	Fremgår ikke.	Ca. 20. juni – 7. august (ynglesteder, flyveruter og jagtområder) (s. 27)	Ca. midt juni – ca. midt august (sommer/ ynglekolonier, flyveruter og jagtområder) (s. 48)
Undersøgelser i eftersommeren og tidlig forår	Fremgår ikke.	Ca. 16. august – 15. september (rastesteder, flyveruter og jagtområder) (s. 27)	Ca. midt august – ca. midt september (mellemkvarter, flyveruter og jagtområder) (s. 48)
Særskilte anbefalinger om undersøgelser ved vindmøller	Der fremgår ikke anbefalinger om særskilte undersøgelser.	Der fremgår ikke anbefalinger om særskilte undersøgelser.	Årstidsundersøgelserne bør altid dække relevante perioder over året i 2 år . (s. 51)
Afværgetiltag - driftsstop	Fremgår ikke.	5-6 m/sek. i perioden ca. 15. juli – ca. 15. oktober (s. 31)	8-10 m/sek. i perioden hele sommeren og efteråret. (s. 77-78)

Eksempler på klagenævnsafgørelser

Nævnene har i nedenstående afgørelser, i deres begrundelser, henvist til både en Håndbog om bilag IV-arter, og en forvaltningsplan.

Planklagenævnets afgørelse af 12. januar 2024, sagsnr. 23/07314 m.fl.

- Forvaltningsplan for strandtudse, 2015.
- Opdateret håndbog for dyrearter på habitatdirektivets bilag IV, 2023.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 16. november 2022, sagsnr. 21/10121

- Forvaltningsplan for birkemus, 2012.
- Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV, 2007.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 23. oktober 2024, sagsnr. 24/04218 m.fl

Nævnene anvender i afgørelserne Håndbogen og Forvaltningsplanerne til at understøtte deres begrundelse (og argumentation) om, at arterne kan blive påvirket af projektet/planen, og at kommunerne/bygherre derfor skal foretage de fornødne undersøgelser af arterne.

I sagerne anvendes primært viden om arterne fra Håndbogen og Forvaltningsplanen.

(Foto: Julie Dahl Møller)

(Foto: Forvaltningsplan for strandtudsen)

(Foto: J. Gebhard)

”Overliggernotat” til Håndbogens Del 2 om flagermus

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø bestilte den 21. august 2024 et ”Overliggernotat” fra DCE i relation til Håndbogens Del 2, om flagermus.

Supplerende spørgsmål til DCE, herunder:

- Præcisering af karakteren af anbefalingerne fra DCE, herunder uddybning af det forskningsfaglige grundlag.
- Undersøgelsesperioder, herunder hvilke forhold, der kan lægges vægt på ved fastlæggelsen af en konkret undersøgelsesperiode.
- Afværgetiltag ved landvindmøller, herunder fastsættelse af driftstop.
- Vindmøller på havet, herunder supplerende af tilgængelig viden og driftsstop.

Overliggernotatet udgør en del af Håndbogen og kan bruges på samme måde som Håndbogen.

Spørgsmål 1

Skal vi som myndighed altid stille krav om 2 års undersøgelser i VE-sager?

JA

NEJ

(Foto: J. Gebhard)

(Foto: M. Elmeros)

Spørgsmål 1

NEJ

Nej, ikke altid - dette vil bero på den konkrete sag

(Foto: J. Gebhard)

(Foto: M. Elmeros)

Spørgsmål 2

Hvor mange arter af flagermus er der i Danmark?

7

17

(Foto: J. Gebhard)

(Foto: M. Elmeros)

Spørgsmål 2

(Foto: J. Gebhard)

17

Alle arter er beskyttede både som raste- og yngleområde og på individniveau. De har forskellige præferencer til levesteder og derfor er det vigtigt at have en artsspecifik tilgang

(Foto: M. Elmeros)

Spørgsmål 3

(Foto: J. Gebhard)

Hvor mange unger får flagermus som regel pr. kuld?

1

3 eller flere

(Foto: M. Elmeros)

Spørgsmål 3

1

Derfor er flagermus sårbare og derfor skal der være en høj overlevelsessevne for at opretholde bestanden.

(Foto: J. Gebhard)

(Foto: M. Elmeros)

Spørgsmål 4

(Foto: J. Gebhard)

Skal vi som myndighed altid sætte vilkår om driftsstop ved 8-10 m/sek i vindmølleprojekter?

Ja

Nej

(Foto: M. Elmeros)

Spørgsmål 4

Nej

Nej, dette vil bero på en konkret vurdering.

(Foto: J. Gebhard)

(Foto: M. Elmeros)

Spørgsmål 5

(Foto: J. Gebhard)

Er yngle- og rasteområder i bygninger beskyttede på samme måde som i træer?

Ja

Nej

(Foto: M. Elmeros)

Spørgsmål 5

(Foto: J. Gebhard)

Ja

Som udgangspunkt, ja beskyttelsen er juridisk set den samme.
Erstatningslevesteder foretages ud fra en artsspecifik tilgang

(Foto: M. Elmeros)

Vurderingerne vil altid være konkrete ift.
projektets indhold – håndbogen kan
anvendes som faglig vejledning

Del 3: Flagermus, VE-anlæg og fravigelse efter Habitatdirektivet art. 16

Habitatdirektivet art. 12, stk. 1

Art. 12

Stk. 1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til at indføre en streng beskyttelsesordning i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag IV, litra a), med forbud mod:

- a) alle former for *forsætlig indfangning* eller *drab* af enheder af disse arter i naturen
- b) forsætlig forstyrrelse af disse arter, i særdeleshed i perioder, hvor dyrene yngler, udviser yngelpleje, overvintrer eller vandrer
- c) forsætlig ødelæggelse eller indsamling af æg i naturen
- d) beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder.**

Tabel

Habitatdirektivet art. 12, stk. 1	bl.a. implementeret i:
Litra a) forbud mod alle former for forsætlig indfangning eller drab af enheder af disse arter i naturen	Artsfredningsbekendtgørelsen § 10, stk. 1, nr. 1: For vildtlevende dyr, som er naturligt forekommende i den danske natur, og som er omfattet af bilag IV, i habitatdirektivet, er der forbud mod alle former for forsætlig indfangning eller drab..
Litra b) [udeladt]	
Litra c) [udeladt]	
Litra d) forbud mod beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder.	Habitatbekendtgørelsen § 10, stk. 1, nr. 1: Ved administration af de i §§ 7 og 8 nævnte bestemmelser kan der ikke gives tilladelse, dispensation, godkendelse mv., hvis det ansøgte kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er optaget i habitatdirektivets bilag IV, litra a),

Flagermus og VE-anlæg ift. Habitatdirektivet

Der er ikke forskel på VE-projekter og andre projekter, i forhold til Miljøvurderingsloven eller Habitatdirektivet.

Flagermus er en bilag IV-art, og har samme beskyttelse som alle andre bilag IV-arter. Flagermusene har således ikke en "anden" eller "mere" beskyttelse end andre bilag IV-arter.

Der er – og kommer – særregler i forhold til udbygningen af VE-anlæg. Det drejer sig om blandt andet om

- Nødforordningen + bekendtgørelse (hører under ENS)
- VEIII-direktivet + bekendtgørelse (hører under ENS)

Reglerne er forholdsvis nye.

bilag IV-arter

(foto: Frank Vassen,
Wikimedia Commons)

Hasselmus

(Foto: J. Gerhard)

Flagermus

(Foto: Betina Lykke Mikkelsen)

Stor vandsalamander

Håndbogens anvendelse i processen bag VE-projekter

- 1) Myndigheden modtager en ansøgning om et VE-anlæg.
- 2) Miljøvurderingsprocessen startes.
  - Miljøvurderingspligtig projekt > afgrænsningsudtalelse, forhøring m.v.
- 3) Myndigheden og/eller opstiller bliver i den forbindelse opmærksom på at der muligvis er yngle- og rasteområder for flagermus i nærheden af projektområdet.
- 4) Der skal foretages en undersøgelse af forekomsten af flagermus, fordi der er et forbud mod ødelæggelse og beskadigelse af yngle- og rasteområder for flagermus:
  - Håndbogen kan anvendes i forbindelse med fastlæggelsen af undersøgelsesdesign.
  - OBS på at Håndbogen er en generel vejledning og det er derfor muligt at designe undersøgelserne til det konkrete projekt. Husk dog at begrunde det, redegør for overvejelserne.

Håndbogens anvendelse i forhold til VE-anlæg

5) Den juridiske vurdering

- Der skal foretages en juridisk vurdering af, hvorvidt der vil ske beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder.
  - Faktum: Flagermusundersøgelserne, projektbeskrivelsen (størrelse, omfang, skadevirkning), projektområdet (naturen, naturtyper m.v.).
  - Reglen: Forbud mod beskadigelse og ødelæggelse af yngle og rasteområder
  - Vurderingen: faktum sammenholdes med reglen.
- Fastsættelse af afværgetiltag
  - Håndbogen kan anvendes i forhold til fastsættelsen af driftsstop.
  - Dette kan og bør suppleres med en konkret vurdering i forhold til det konkrete projekt, f.eks. i forhold til vindhastighed, vejrforhold, periode, driftsstop på få eller alle vindmøller osv.

Håndbogens anvendelse i forhold til VE-anlæg

Eksempel:

- Vindmølleprojekt med 3 vindmøller på 150 m højde.

Faktum:

- Flagermusundersøgelse(r), hvor der er kortlagt yngle- og rasteområder, og der er foretaget lytninger i de relevante undersøgelsesperioder.
- Oversigtskort over området, samt kortlægninger/beskrivelser af habitatnatur af relevans for flagermus.

På kortet ses bl.a. et læhegn, der placeres tæt på den midterste vindmølle og for enden af læhegnet er et yngle- og rasteområde for flagermus.

Reglen:

Forbud mod beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder.

Kort om fravigelser efter Habitatdirektivet art. 16,

i forhold til fravigelse af habitatdirektivets art. 12, stk. 1, litra d
(forbud mod beskadigelse eller ødelæggelse af yngle og rasteområder)

Fravigelser fra levestedsbeskyttelsen kan være et værktøj i vanskelige sager - men det er ikke en genvej.

Artikel 16-fravigelser skal anvendes som en sidste udvej. Bestemmelserne om fravigelse skal fortolkes snævert: De skal dække præcise krav og specifikke situationer.

... Nettoresultatet af en fravigelse bør være neutralt eller positivt for de relevante bestande af arten.

Inden fravigelse er muligt

- 1) Miljøvurderingsproces
- 2) Flagermus medtages i afgrænsningsudtalelse, fordi der kan være en påvirkning.
- 3) Der er foretaget flagermusundersøgelse(r).
- 4) Myndigheden har vurderet, at projektet vil ødelægge eller beskadige et yngle- og rasteområde for flagermus.
- 5) Myndigheden har ikke kunne finde afværgetiltag, der kan afhjælpe påvirkningen af flagermus.
- 6) Det er nødvendigt at fravige habitatdirektivets art 12, jf. art. 16.

Sagen skal have gennemgået alle ovennævnte skridt, inden det er muligt at overveje en fravigelse!

De tre kriterier for fravigelse

I artikel 16 opstilles der **tre kriterier, som alle skal være opfyldt**, inden en fravigelse indrømmes:

1) påvisning af en eller flere af de begrundelser, der er nævnt i artikel 16, stk. 1, litra a)-d), for VE-anlæg vil det være:

litra c) af hensyn til den offentlige sundhed og sikkerhed eller af andre *bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser*, herunder af social og økonomisk art, og hensyn til væsentlige gavnlige virkninger på miljøet.

2) der findes ikke en anden brugbar løsning, og

3) der er garanti for, at en fravigelse ikke er til skade for opretholdelsen af bevaringsstatus for bestanden.

Hvis alle tre betingelser er opfyldt, kan man fravige beskyttelsen i habitatdirektivet art. 12.

... Nettoresultatet af en fravigelse bør være neutralt eller positivt for de relevante bestande af arten.

1. Kriterie – Bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser

Habitatdirektivet art. 16, stk. 1, litra c

Fravigelsen skal ske af hensyn til den offentlige sundhed og sikkerhed eller af andre *bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser*, herunder af social og økonomisk art, og hensyn til væsentlige gavnlige virkninger på miljøet.

- Er ikke defineret i direktivet og EU-domstolen har ikke afsagt domme om det endnu.
- Kun samfundsinteresser, der forsvares af offentlige eller private organer er omfattet.
- Der skal være tale om en væsentlig interesse, hvilket i de fleste tilfælde vil være en langsigtet interesse.

Kontaktpunktsbekendtgørelsen* § 3, nr. 3

Angiver, at indtil der er opnået klimaneutralitet, *formodes* planlægning, opførelse og drift af VE-anlæg, sådanne anlægs tilslutning til nettet, selve det tilknyttede net og lagringsaktiver *at være af væsentlig samfundsmæssig interesse* og at tjene den offentlige sundhed og sikkerhed i forbindelse med afvejningen af retlige interesser i de individuelle tilfælde.

Bestemmelsen indeholder en afkræftelig formodning om, at projekter om vedvarende energi er af væsentlig samfundsinteresse med henblik på vurdering af, om fravigelsesbetingelsen er opfyldt.

*bekendtgørelse nr. 773 af 20. juni 2024 om kontaktpunkt, VE-tilladelses-processen og områder til fremme af VE.

2. Kriterie – Fravær af alternativer

Habitatdirektivet art. 16, stk. 1, 1. pkt.

Fravær af anden brugbar løsning.

- Kan det problem som myndigheden står overfor løses på en måde der ikke indebærer fravigelse.
- Analysen er tredelt (EU-Kommissionens vejledning 3-50):
  - 1) Hvilket problem eller hvilken særlig situation skal der sættes ind overfor?
  - 2) Findes der andre løsninger?
  - 3) Hvis det er tilfældet, kan de så afhjælpe det problem eller den situation, som fravigelsen gælder?

Analysen forudsætter, at der foreligger et specifikt problem eller en specifik situation, som skal afhjælpes.

Ved vurderingen af, om der findes en anden brugbar løsning i en specifik situation, bør der tages hensyn til alle økologiske, økonomiske og sociale fordele og ulemper med henblik på at finde det optimale alternativ i det konkrete tilfælde.

3. Kriterie - Ikke er til skade for opretholdelsen af bevaringsstatus for bestanden.

Habitatdirektivet art. 16, stk. 1, 2. pkt.

Der er garanti for, at en fravigelse ikke er til skade for opretholdelsen af bevaringsstatus for bestanden.

En vurdering i to trin:

- Først vurderes bevaringsstatussen for de specifikke bestande af en art i dens naturlige udbredelsesområde i den pågældende medlemsstat og
  - dernæst vurderes fravigelsens indvirkning på bevaringsstatussen for den eller de pågældende specifikke bestande.
-
- Tager udgangspunkt i den lokale bestand, men skal tilgås ud fra en artsspecifik tilgang
  - Nettoresultatet af en fravigelse bør være neutralt eller positivt for en arts bevaringsstatus.
  - Kompensationsforanstaltninger kan under visse omstændigheder anvendes til at kompensere for f.eks. en fravigelses indvirkning på yngle- og rasteområder, men de erstatter eller reducerer ikke behovet for at overholde nogen af de tre kriterier.
  - Forsigtighedsprincippet finder også anvendelse ved fravigelser.

Der er ikke tilkommet nye regler i kraft af Nødfordningen eller VEIII-direktivet som modificerer denne betingelse!

Hvilken myndighed træffer afgørelse om fravigelse i forhold til habitatdirektivets art. 12, stk. 1, litra d om forbud mod beskadigelse af yngle- og rasteområder?

... den myndighed, som er tillagt kompetence til at træffe afgørelse efter de almindelige regler i den lovgivning, der regulerer det pågældende område, jf. habitatbekendtgørelsen* § 11, stk. 2.

Dvs. at i sager, hvor kommunen er miljøvurderingsmyndighed, vil det således også være kommunen, der har kompetencen til at træffe afgørelse om fravigelse.

OBS

Før der træffes afgørelse om fravigelse, skal den pågældende myndighed indhente udtalelse fra miljøministeren [nu måske Ministeren for Grøn Trepert?], jf. habitatbekendtgørelsen § 11, stk. 3.

Se evt. til inspiration Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 18. januar 2019, sagsnr. 18/04751, hvor nævnet forholder sig til nogle af betingelserne for fravigelse.

Klageadgang ift. fravigelser

Der er ikke fastsat klageregler i habitatbekendtgørelsen.

En eventuel klageadgang følger af de klageregler, som gælder for den lovgivning, som myndigheden træffer afgørelse efter.

Vurderinger, grundlaget herfor og eventuelle beslutninger om fravigelse er i den sammenhæng at betragte som integrerede dele af afgørelsen, og kan således påklages som led i klage over den samlede afgørelse.

Dvs. at hvis en kommune træffer en afgørelse om fravigelse i forbindelse med en § 25-tilladelse efter miljøvurderingsloven, betragtes fravigelsen som en integreret del af § 25-tilladelsen, og det vil herefter være miljøvurderingslovens* klageregler der finder anvendelse.

Miljøvurderingslovens regler om klageadgang findes i lovens kapitel 18.

Klager over § 25-tilladelser indgives til Miljø- og Fødevarerklagenævnet, jf. miljøvurderingsloven § 49, stk. 1.

- Der er ikke forskel på VE-projekter og andre projekter ift. Habitatdirektivet.
- Fravigelser er en mulighed, men er tidskrævende.

Opsamling og afslutning

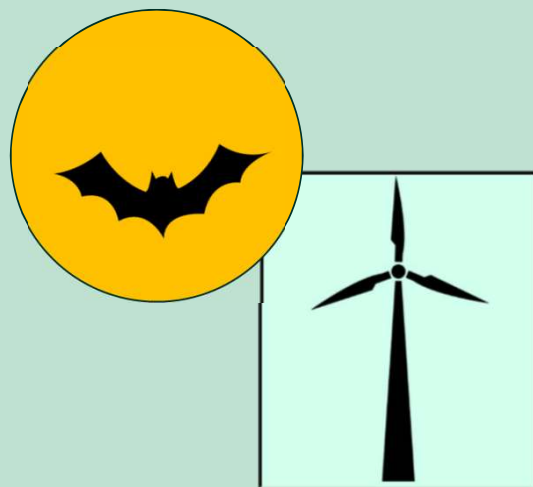

Foto: J. Gebhard

Opsummering

Håndbogen er en videnskabelig rapport og kan bruges som vejledning, ligesom Forvaltningsplanen (Håndbogen er nyere).

Fastlæggelsen af undersøgelsesomfanget af flagermus vil bero på en konkret vurdering af det konkrete område.

Udarbejdelsen af § 25-tilladelser og fastsættelse af vilkår heri beror på en konkret vurdering af de konkrete forhold i sagen.

Foto: J. Gebhard

Foto: J. Gebhard

Reklame

Følgende materiale udkommer i løbet af 2024 og 1.+2. kvartal 2025:

- Notat om officialprincippet i miljøvurderingssager.
- Notat om habitatdirektivet art. 12, stk. 1, litra d (forbud mod beskadigelse af yngle- og rasteområder).
- Eksempelsamling – Miljø- og Fødevareklagenævnet - vedrørende undersøgelsesomfanget (officialprincippet) i forbindelse med vurderinger efter habitatdirektivets art. 12, stk. 1, litra d (yngle- og rasteområder)
- Eksempelsamling – Planklagenævnet vedrørende undersøgelsesomfanget (officialprincippet) i forbindelse med vurderinger efter habitatdirektivets art. 12, stk. 1, litra d (yngle- og rasteområder)
- Samt andet vejledning i regi af One Stop Shop.

Foto: J. Gebhard

Spørgsmål?

Skriv til VE-rejseholdets postkasse på:

VE-rejseholdet@ens.dk

Sidste spørgsmål

Hvor mange gange i løbet af dette oplæg har vi sagt:
”konkret vurdering”

Under 15
gange

Over 15
gange